

Handläggare
Linn Karlsson
Telefon: 08-50888998

Till
Arbetsmarknadsnämnden
den 3 oktober 2023

Yttrande över remiss av Delbetänkandet - Etablering för fler – jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24)

Remiss från kommunstyrelsen, KS 2023/798

Arbetsmarknadsförvaltningens förslag till beslut

1. Arbetsmarknadsnämnden beslutar att hänvisa till förvaltningens tjänsteutlåtande som sitt yttrande över remissen.

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har remitterat delbetänkandet *Etablering för fler – jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24)* till arbetsmarknadsnämnden för yttrande. Delbetänkandet är en del av utredningen Förbättrad arbetsmarknadsetablering för utrikes födda kvinnor som regeringen tillsatte den 25 maj 2022. Utredningens förslag syftar till att fler utrikes födda kvinnor ska ges bättre förutsättningar att etablera sig i arbets- och samhällslivet och därmed bli självförsörjande och få ökad egenmakt.

Delbetänkandet avrapporterar den del av uppdraget som gäller anpassningar av etableringsprogrammet. Sammantaget ser utredningen att etableringsprogrammet behöver bli mer flexibelt och ge möjlighet till individuell anpassning.

Arbetsmarknadsförvaltningen instämmer i utrednings förslag i sin helhet och delar bedömningen om att förslagen kan främja utrikes födda kvinnors etablering.

Bakgrund

Den 25 maj 2022 tillsatte regeringen utredningen om Förbättrad arbetsmarknadsetablering för utrikes födda kvinnor. I uppdraget ingår att föreslå om målgruppen för etableringsprogrammet bör utvidgas och hur etableringsprogrammet kan bli mer flexibelt. Den 30 mars 2023 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv till utredningen. Utredaren ska även föreslå hur integrationspolitikens mål kan få större genomslag i den offentliga verksamheten.

Den 29 juni 2023 beslutade regeringen om ytterligare tilläggsdirektiv. Utredningen har nu i uppdrag att föreslå ett nytt mål för integrationspolitiken där samhällets insatser utgår ifrån att den som långvarigt befinner sig i Sverige, ska ta ansvar för att bli en del av det svenska samhället. Utredningen ska även analysera om etableringsersättningen, etableringstillägget och bostadsersättningen innehåller tillräckligt starka incitament för att den nyanlände ska börja arbeta eller utöka sin arbetstid. Oavsett resultaten av analysen, ska förslag lämnas på hur etableringstillägget och bostadsersättningen kan avskaffas.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 maj 2024. Den del av uppdraget som avser att föreslå ett nytt mål för integrationspolitiken ska redovisas senast den 31 januari 2024.

Ärendet

Kommunstyrelsen har remitterat delbetänkandet *Etablering för fler – jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24)* till arbetsmarknadsnämnden för yttrande. Delbetänkandet är en del av utredningen Förbättrad arbetsmarknadsetablering för utrikes födda kvinnor som regeringen tillsatte den 25 maj 2022. Utredningens förslag syftar till att fler utrikes födda kvinnor ska ges bättre förutsättningar att etablera sig i arbets- och samhällslivet och därmed bli självförsörjande och få ökad egenmakt. Förslagen kan även bidra till att möta behoven av kompetensförsörjning på arbetsmarknaden.

Delbetänkandet avrapporterar den del av uppdraget som gäller anpassningar av etableringsprogrammet. Sammantaget ser utredningen att etableringsprogrammet behöver bli mer flexibelt och ge möjlighet till individuell anpassning. Förslagen föreslås träda i kraft från den 1 januari 2025.

Nedan sammanfattas utredningens förslag som är av betydelse för arbetsmarknadsnämndens verksamheter och uppdrag.

Utvidgad målgrupp för etableringsprogrammet

Utredningen föreslår att målgruppen för Arbetsförmedlingens etableringsprogram bör utvidgas. Den utvidgade målgruppen föreslås omfatta nyanlända kvinnor och män som invandrat av familjeskäl, alltså anhöriginvandrare. Det gäller även anhöriga och familjemedlemmar till arbetskraftsinvandrare. Invandrare från EES-länder eller Schweiz samt familjemedlemmar till en person som beviljats uppehållstillstånd för studier föreslås inte omfattas av den utvidgade målgruppen.

En person som tillhör den utvidgade målgruppen ska kunna försörjas av anknytningspersonen. Den utvidgade målgruppen ska enligt utredningen erhålla etableringsersättning på den lägre nivån, 168 kronor per dag, för deltagande i etableringsprogrammet och inte ha rätt till etableringstillägg eller tillägg för hemmavarande barn. Om behov av försörjningsstöd skulle uppstå, menar utredningen att kommunen kan hänvisa den nyanlände till att skriva in sig som arbetssökande hos Arbetsförmedlingen för etableringsprogrammet.

Kommunernas ansvar att nå nyanlända med information om sfi och samhällsorientering

Enligt utredningen behöver kommunernas ansvar för att nå, erbjuda och motivera nyanlända till deltagande i svenska för invandrare (sfi) och samhällsorientering förtydligas. Kommunerna föreslås få en skyldighet att hålla sig informerade om vilka nyanlända invandrare som folkbokförs i kommunen löpande under året. Skyldigheten ska gälla under de första tre åren efter invandring. Förslaget medför ändringar i skollagen (2010:800) och lagen (2013:156) om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare.

Utredningen menar att kommunerna redan idag, kan hämta uppgifter om vilka nyanlända som folkbokfört sig i kommunerna från Skatteverket. Uppgifterna ur folkbokföringen behöver däremot kompletteras med uppgifter från Migrationsverket för att kommunen ska kunna hålla sig informerad om vilka som har rätt till samhällsorientering. Utredningen föreslår därför att Migrationsverket ska lämna ut uppgift om en person som beviljats uppehållstillstånd på någon av de grunder som anges i lagen om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare på begäran av en kommun.

Förslaget innebär alltså att kommunerna behöver avsätta resurser och inrätta system för att regelbundet kunna hämta information från Skatteverkets folkbokföringsdatabas och Migrationsverket. Detta kan medföra vissa kostnader för administration men utredningens bedömning är att det är uppgifter som redan ålagts kommunerna. Utredningen bedömer att den kommunala finansieringsprincipen inte gäller eventuella merkostnader som förslaget kan medföra.

Ett mer individualiserat, flexibelt och effektivt etableringsprogram

Utredningen föreslår att den kartläggning som Arbetsförmedlingen ska göra av nyanlända under första delen av etableringsprogrammet ska vara fördjupad. Kartläggningen ska visa vilka aktiviteter den nyanlände behöver för att kunna förkorta vägen till arbete eller utbildning. Förutom utbildningsbakgrund och tidigare arbetslivserfarenhet ska även informell kompetens och intressen framgå.

Utredningen föreslår att en nyanländ får anvisas till utbildningsplikt först efter att en fördjupad kartläggning har gjorts för att öka träffsäkerheten i bedömningen av utbildningsplikt. Detta för att motverka att nyanlända med kort utbildningsbakgrund, särskilt kvinnor, mer eller mindre per automatik bedöms omfattas av utbildningsplikt och därmed inte får möjlighet att ta del av arbetsnära insatser.

Efter kartläggningen ska en individuell handlingsplan upprättas där ett slutmål för den nyanländes deltagande i programmet anges. Slutmålet för nyanlända som tidigare har minst utbildning på gymnasial nivå ska vara att han eller hon kvalificerar sig till en högre utbildning eller arbete. För nyanlända under 25 år som saknar gymnasieutbildning ska slutmålet vara fullgjord utbildning på gymnasial nivå. Slutmålet för övriga nyanlända ska vara att den enskilde kommer i arbete eller fullgör en del av eller en hel utbildning på grundskole- eller gymnasienivå.

Utredaren föreslår att det ska införas möjlig tid för förlängning med etableringsinsatser om högst 12 månader för nyanlända som sedan tidigare saknar utbildning på gymnasial nivå. Detta får endast göras om Arbetsförmedlingen bedömer att deltagaren förväntas nå sitt slutmål inom förlängningstiden. Utredningen föreslår även att det ska införas överhoppningsbar tid för föräldralediga i etableringsprogrammet. Vid beräkning av ramtiden om 36 månader för etableringsprogrammet ska tid bortses från det att den nyanlände har varit förhindrad att delta på grund av vård av eget barn.

Skolverket föreslås få i uppdrag att besluta om och fördela statsbidrag till kommunala vuxenutbildningen för att bedriva verksamhet i öppen förskola där nyanlända föräldrar ska ges möjlighet till språkträning och studie- och yrkesvägledning.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom utvecklings- och utredningsstaben vid arbetsmarknadsförvaltningen.

Arbetsmarknadsförvaltningens synpunkter och förslag

Arbetsmarknadsförvaltningen instämmer i utrednings förslag i sin helhet och delar bedömningen om att förslagen kan främja utrikes födda kvinnors etablering. Förvaltningens synpunkter avser de förslag i utredningen som är av betydelse för arbetsmarknadsnämndens verksamheter och uppdrag.

Kapitel 7 En utvidgad målgrupp för etableringsinsatser

Förvaltningen ser positivt på förslagen som innebär att etableringsprogrammets målgrupp utvidgas och instämmer i utgångspunkterna för förslaget om att det kan ha positiva effekter på

kvinnors etablering. Förvaltningen vill däremot lämna synpunkter gällande etableringsersättningen. Förvaltningen ställer sig frågande till är om den lägre ersättningsnivån om 168 kronor per dag för den utvidgade målgruppen är ett tillräckligt incitament för deltagande i etableringsprogrammet. Erfarenheten är att den utökade målgruppen är svår att motivera till deltagande i samhällsorientering redan idag då det varken utgår ersättning eller är obligatoriskt.

Utredningen konstaterar att försörjningen av den utvidgade målgruppen inte är ett statligt ansvar utan ligger på anknytningspersonen. Försörjningskravet innebär alltså en ekonomisk beroendeställning mellan den anhöriga och anknytningspersonen. Utredningen visar samtidigt att de flesta som tillhör den utvidgade målgruppen är kvinnor. Förvaltningen hade velat se ett tydligare resonemang utifrån ett jämställdhetsperspektiv över varför en person i den utvidgade målgruppen inte skulle ha rätt till lika ersättning som andra i etableringsprogrammet. Det skulle även behövas en mer utvecklad konsekvensanalys i utredningen om hur den lägre ersättningsnivån skulle kunna påverka kommunens försörjningsstöd.

8.5 Kommunens ansvar att nå nyanlända med information om sfi och samhällsorientering

Utredningen menar att kommunernas ansvar för att nå erbjuda och motivera alla nyanlända till deltagande i sfi och samhällsorientering inte fullgörs i dagsläget. Förvaltningen ser positivt på att kommunens ansvar förtydligas för att nyanlända ska nås i större utsträckning men vill samtidigt framföra nedanstående synpunkter.

Arbetsmarknadsförvaltningen har tillsammans med Centrum för samhällsorientering (CSO), ett gemensamt kansli för 27 kommuner i Stockholms län som samverkar kring samhällsorientering, tittat på möjligheten att inhämta statistik om den utvidgade målgruppen från Skatteverkets informationstjänst Navet. Detta för att på ett bättre och systematiskt sätt kunna nå ut med information om samhällsorientering till samtliga personer i Stockholms stad som har rätt att läsa kursen. Slutsatsen var dock att variabeln för anhöriginvandrare inte fanns med och att det därmed inte gick att få fram adresser för den utvidgade målgruppen.

Ofullständiga uppgifter om vilka som tillhör den utvidgade målgruppen enligt folkbokföringen ska kommunerna kunna komplettera med ytterligare uppgifter från Migrationsverket enligt utredningens förslag. I dagsläget får CSO statistik från Migrationsverket över personer som invandrat till Stockholms län men dessa uppgifter innehåller inga personuppgifter. Förvaltningen ser att det behövs tydligare instruktioner för hur inhämtande att

personuppgifter ska gå till eftersom förvaltningen hittills upplevt svårigheter i det arbete.

Om kommunen inrättar ett system för att regelbundet kunna inhämta information från Skatteverkets folkbokföringsdatabas och Migrationsverket förutsätter det att informationen om vilken adress den nyanlände är folkbokförd på stämmer. Förvaltningen vill framföra att det är en utmaning att nå nyanlända och dess anhöriga som bosätter sig på egen hand jämfört med nyanlända som anvisas till kommunen. Nyanlända som bosätter sig på egen hand lever ofta under osäkra boendeförhållanden som gör det svårt för kommunen att veta att personen bor på angiven adress enligt folkbokföringen. Egenbosatta flyttar också oftare. Detta försvårar kommunens uppdrag om att nå ut med information om sfi, samhällsorientering och andra insatser riktat till nyanlända.

Slutligen vill förvaltningen skicka med att utifrån egen erfarenhet av uppsökande arbete så är det mycket resurskrävande. Att ta fram ett system för inhämtande av personuppgifter och att sedan arbeta uppsökande gentemot personerna kommer att kräva ett mer omfattande arbete och resurser än vad utredningen beskrivit.

Kapitel 9 Ett mer individualiserat, flexibelt och effektivt etableringsprogram

Förvaltningen delar kapitlets bedömning om att ökad individualisering och ett mer flexibelt etableringsprogram kan vara särskilt gynnande för den grupp av utrikes födda kvinnor som står långt ifrån arbetsmarknaden. Förvaltningen ser förslaget om en fördjupad kartläggning efter inskrivning på etableringsprogrammet som positivt men efterfrågar förtydligande kring tidsram. Det är viktigt att en fördjupad kartläggning inte drar ut på tiden som kan påverka den nyanländes etableringstid negativt.

Förvaltningen ser positivt på förslaget om överhoppningsbar tid under föräldraledigheten och vill understryka vikten av att personer ges möjlighet till att fortsätta träna svenska under föräldraledigheten. Sfi för föräldralediga erbjuds på vissa öppna förskolor i Stockholms stad. För den som påbörjat sfi innan föräldraledigheten är det ett bra sätt att upprätthålla språket och för den som inte tidigare studerat svenska är det en väg in i studier.

Förvaltningen instämmer i utredningens bedömning och förslag om att Arbetsförmedlingen behöver säkerställa resurser och kompetens för att kunna samverka med andra aktörer och samordna etableringsinsatserna på både strategisk och operativ nivå.

Förvaltningen vill dock skicka med att kommunernas utsikter till verklig samverkan med Arbetsförmedlingen och dess upphandlade

aktörer behöver förbättras. Ur ett kommunalt perspektiv går det att skönja en försämrad situation gällande samarbete på den operativa nivån under 2023. Till exempel kommer kommunerna och frivilligorganisationer få kraftigt begränsade möjligheter att erbjuda arbetsträning och förstärkt arbetsträning. Dessutom har Arbetsförmedlingen tagit bort kravet på samverkan med andra aktörer i den nya upphandlingen av rusta- och matcha vars avtal trädde i kraft den 17 april.

Förvaltningen vill också påtala utmaningen med att Arbetsförmedlingen inte har ett uppsökande uppdrag vilket försvårar samverkan i vissa lägen, särskilt när det gäller grupper som är svårare att nå såsom utrikes födda kvinnor. För att nå utrikes födda kvinnor arbetar förvaltningen uppsökande inom verksamheten Jobbtorg Stockholm och samordnar metoden Stadsdelsmammor. Stadsdelsmammorna är själva nyanlända och arbetar uppsökande för att nå och sprida kunskap till andra utrikes födda kvinnor i sitt eget bostadsområde. Förvaltningens erfarenhet är att det behövs specifika satsningar och uppsökande arbete som dessa för att nå kvinnor, annars sjunker andelen kvinnor i våra verksamheter.

Lokal samverkan mellan kommunen och Arbetsförmedlingen är av stor vikt för att kunna ge ett samlat stöd till nyanlända som påskyndar etableringen. I arbetet med att motivera fler kvinnor att skriva in sig på Arbetsförmedlingen för att få rätt stöd behövs oftast ett långsiktigt och tillitsskapande arbete där båda parter spelar en viktig roll. Ett nära samarbete är även en förutsättning för att kunna följa en person så att denne följer sin planering hos Arbetsförmedlingen och inte faller ur systemet och enbart blir kommunens ansvar.

Karina Uddén
Arbetsmarknadsdirektör
Arbetsmarknadsförvaltningen

Anders Nordborg
Utvecklingschef
Arbetsmarknadsförvaltningen

Bilaga

1. Remiss – Delbetänkande Etablering för fler – Jämställda möjligheter till integration, SOU 2023:24.

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Karina Uddén, Arbetsmarknadsdirektör	2023-09-20
Anders Nordborg, Utvecklingschef	2023-09-20